

Dansk stofbehandlings chefideolog

Tidligere socialoverlæge i Københavns Kommune Peter Ege har igennem 40 år været en af de førende arkitekter bag gennemgribende – og for mange også provokerende – forandringer i tilgangen til danske stofbrugere. Nu er han klar med en ny bog, der gerne skal præge de nye generationer.

AF MARIANNE BÆKBØL

'Stofproblemer – og hvordan man løser dem' er titlen på den nye bog, der har været undervejs i nogle år, men først her i det seneste års tid har der været tilstrækkelig ro til at få den gjort færdig.

'En lidt arrogant titel måske, men det kan jeg jo godt tillade mig nu, hvor jeg ikke arbejder for nogen mere,' siger Peter Ege med en lille kluklatter, mens han tager flødeskumskager ud af køleskabet. Hunden Frida er fulgt med ud i køkkenet og får en yndlings-tyggestang fra pakken i køkkenskabet, nu når vi andre også skal have godter. Peter Ege kan tillade sig at være lidt oven på med al den viden og erfaring, han har opnået igennem årene. Med sine mange år i praksis, deltagelse i arbejds- og ekspertgrupper, fejltagelser og succeser – for ikke at tale om flittig forskning i og analyser af alle afkroge af brug, misbrug og behandling – er han en større videns- og erfaringsbank end de fleste.

Det er en stille hverdagsformiddag i Charlottenlund, solen skinner, og fuglene synger, som de sikkert også gjorde, da Peter Ege blev født en varm julidag i 1941. Han kom til verden på Nørrebro, og familien flyttede en del rundt under krigen, men som ung boede han også her nord for København. Dengang var det i kollektivet Nordkrog, hvor man betalte husleje efter, hvor meget man tjente, og hvor han med sin lægeløn var den, der måtte betale mest. I dag har han i mange år boet sammen med sin hustru i en halv villa tæt ved stationen, en af de dér gamle, store, smukke, hvide villaer. Hjemmet fremstår lige så afdæmpet som han

selv i rolige, neutrale farver. Fra spisebordet får man ud gennem glasdøren og den overdækkede terrasse øje på gamle, krogede frugttræer og farvestrålende roser i baghaven. Det virker, som om der er meget langt til stofmiljøet inde i byen.

Barnelærdommen: Man skal hjælpe dem, der har brug for det

Umiddelbart var der også langt til det, der skulle blive til en lang karriere inden for misbrugsbehandling, da han i 1966 begyndte som læge på Medicinsk Afdeling på Blegdamshospitalet, der dengang lå der, hvor Panuminstituttet ligger i dag. Det var dog ikke fremmed for ham, at man skulle være god ved andre.

'Mine forældre var pæne borgerlige radikale med et ordentligt samfundssind og var socialt engagerede. For eksempel var de under krigen aktivt involveret i at hjælpe jøder med at undgå at blive taget af tyskerne. Jeg havde en rar barndom og opvækst med kærlighed og overskud, men jeg voksede også op med, at man havde ansvar for at hjælpe andre mennesker. Samfundet skulle være solidarisk med de udstødte. Det var altså ikke, fordi jeg selv havde haft problemer, at jeg begyndte at arbejde med mennesker med store udfordringer. Det var tilfældigheder, der sendte mig ind på netop den vej.'

Længerevarende metadonbehandling var lig med undertrykkelse

Han virker varm, lidt underspillet og samtidig nøgtern, som han sidder der og fortæller ved spisebordet. Ikke kun, når talen falder på stofbrug og behandling, men

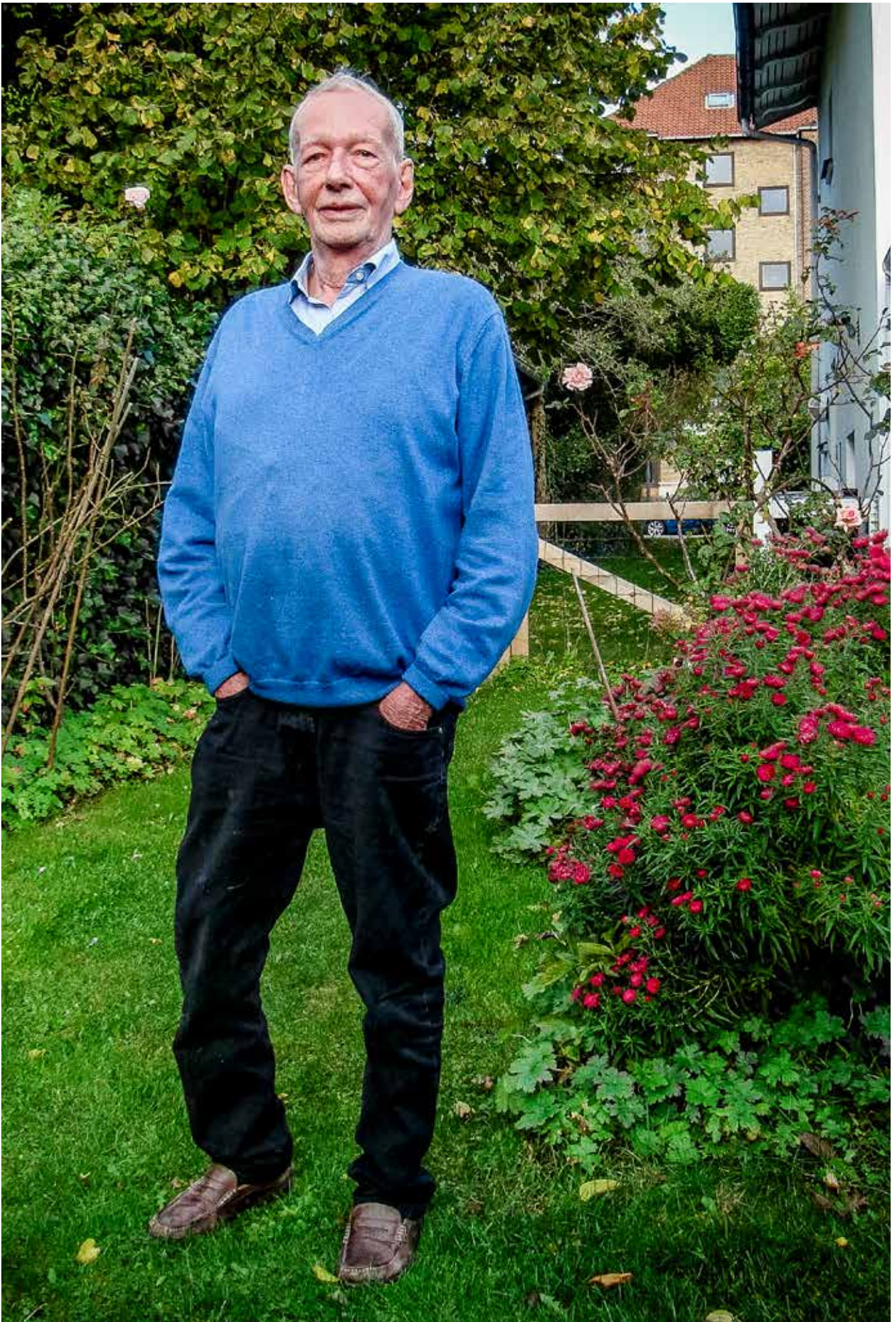

FOTO: MARIANNE BÆKBØL

Det var Peter Eges kusine, socialrådgiver og senere radiovært Tine Bryld, der i 1969 fik ham ind i misbrugsfeltet. Hun var ansat som leder på det helt nye Dag- og Døgncentret¹, hvor de manglede en læge, og for Peter Ege, der efterhånden var blevet lidt træt af sin stilling på Medicinsk Afdeling, kom tilbuddet ganske belejligt. Hans erfaring med leverpatienter på medicinsk afdeling blev hans adgangsbillet til sin første stilling, som var på Kontaktcentret². Det blev begyndelsen på en rundrejse i den medicinske del af dansk misbrugsbehandling, der skulle vare i 40 år.

også, når det kommer til for eksempel tanker om døden. Når man dør, så dør man. Der er ikke noget liv efter døden, det er slut, lyset slukker. Måske kommer det af, at hans far, ud over at være radikal, også var ateist. Måske er det, fordi han - koblet med sin humanistiske indstilling - er naturvidenskabeligt uddannet.

Når det handler om rusmidler og stofbrugere, kommer klarsynet til udtryk i en fasttømret holdning om, at behandling skal udføres på baggrund af evidens, fakta og sund fornuft frem for moral, politiske ideologier eller private følelser og holdninger. Alt for mange gange har han oplevet, at det er gået alvorligt ud over stofbrugere, der er kommet i klemme, når behandling bliver baseret på et uvidenskabeligt grundlag. Og i de tidlige år vidste han ind i mellem heller ikke bedre selv end at anskue stofbrug fra en ideologisk vinkel.

'Blandt andet speciallæge i psykiatri Preben Freitag og nogle praktiserende læger var fortalere for længerevarende metadonbehandling, mens vi i Dag- og Døgncentret - jeg selv inklusive - var voldsomme modstandere af metadon til andet end opnåelse af stoffrihed. Vi mente, at langvarig metadonbehandling var lig med undertrykkelse af pjalteproletariatet.'

Peter Ege kom senere til at give Preben Freitag ret, men dengang var de mange, der var overbeviste om, at det både var behandlingsmæssigt og ideologisk forkert at tilbyde længerevarende metadonbehandling til stofbrugere. Metadon måtte kun bruges til kortvarige afgiftninger, den resterende del af behandlingen var stoffri.

Inspireret til opgør med den formynderiske tilgang

Hvor man på Dag- og Døgncentret var overbeviste om, at hvis blot stofbrugere fik arbejde direkte efter en afgiftning, ville de holde op med at tage stoffer alene ved denne opstigning fra pjalteproletariatets rækker, var det på Rigshospitalets socialpædiatriske ambulatorium, Peter Ege første gang stødte på tænkningen om at hjælpe mennesker til at sætte dem fri. Her arbejdede han under specialbørnelæge Sven Heinild fra 1973 til 1978.

'Sven Heinilds ord gjorde stort indtryk på mig i min tidlige karriere. Han mente, at man skal hjælpe mennesker, der har behov for det, og så skal man på et tidspunkt holde op med at blande sig. Ligesom man skal hjælpe dem på deres egne betingelser og præmisser og ellers i store træk lade dem være i fred. Og især skal man ikke være moraliserende.'

Ud over at være inspirator og forbillede for Peter Ege var Sven Heinild samtidig en faglig modvægt til meget af det, Peter Ege oplevede i "narkomiljøet", hvor han forsat var tilknyttet som konsulent.

'Her var man ofte formynderiske og vidste alt om, hvad brugerne havde behov for, og hvad de skulle gøre. I det miljø kunne jeg bruge Heinilds ord til at skabe forståelse for, at der var grænser for, hvor meget man kan lave om på folk, og at man ikke altid skal prøve. Den bedrevende tilgang kan nemt ende med at blive fjendtlig, når folk ikke makker ret og gør, som man siger.'

Heinilds indstilling passede bedre til Peter Eges grundlæggende holdninger og hans iboende nysgerrighed end dem, der rådede i misbrugsbehandlingen, og han indså, at ingen reelt vidste noget om, hvad metadon egentlig kunne gøre for stofbrugere. Og mange brugere var i metadonbehandling hos praktiserende læger. Nogle år senere under sin tid som forskningsassistent ved det daværende Alkohol- og Narkotikaråd gennemførte han derfor i samarbejde med en anden misbrugsspecialist, senere doktor i sociologi Jacob Hilden Winsløw, en større metadonundersøgelse, hvis resultater blev publiceret i 1983.

Vendepunktet

Undersøgelsen viste, at mange brugere, der fik metadon ved egen læge, profiterede på adskillige måder af længerevarende behandling. Kriminaliteten faldt, sundhedstilstanden forbedredes, ligesom livskvaliteten blev bedre - primært på grund af mindre stress i forbindelse med at skaffe stoffer. Samtidig viste undersøgelsen også, at mange fik utilstrækkelig behandling, at der ikke var koordinering mellem de praktiserende læger og kommunen.

'Undersøgelsesresultaterne var noget af en øjenåbner for mig. Det var tydeligt, at brugerne havde fået mere kvalitet og fred i deres liv, efter at de var kommet i metadonbehandling. Så tydeligt, at jeg en gang for alle måtte opgive min ideologisk funderede modstand mod metadon.'

Peter Ege er ikke en mand, der er flov over at skifte standpunkt, når han opnår nye erkendelser, ligesom han aldrig har været bange for at gå forrest og stå fast på sine holdninger, når det er nødvendigt.

I rapporten konkluderede Peter Ege og Jacob Hilden Winsløw derfor ufortrødent, at langt flere stofbrugere skulle tilbydes metadonbehandling i stedet for den

FOTO: MARIANNE BÆKBØL

'Sven Heinilds ord gjorde stort indtryk på mig i min tidlige karriere. Han mente, at man skal hjælpe mennesker, der har behov for det, og så skal man på et tidspunkt holde op med at blande sig'

endog meget restriktive tildeling, der havde rådet indtil da, og at behandlingen skulle være mere kvalificeret end den, de fik hos de praktiserende læger. Det lagde grunden til gennemgribende omstruktureringer og i sidste ende, at metadonbehandlingen nogle år senere blev lagt over til amterne. Både brugere, praktiserende læger og politikere blev sure på ham. Brugerne, fordi de misforstod resultatet og troede, at man ville fratage dem behandlingen. Lægerne, fordi de blev kritiseret, og politikerne, fordi resultatet blev tolket som ufortjent

forkælelse af brugerne. Det var langt fra sidste gang, Peter Ege fik ørerne i maskinen og anledning til at forklare sig igen og igen.

At møde mennesket, hvor det er: sand hjælpekunst

Han fortsatte videre ad samme spor og skrev i 1984 sammen med sociolog og senere professor i Folkesundhedsvidenskab Lone Scocozza behandlingsrapporten 'At møde mennesket, hvor det er' – hvor de blandt andet introducerede Kierkegaards tanker om sand hjælpekunst.

'Det er et forhadet citat i dag, fordi det er blevet skamredet, og mange får nærmest kvalme, når man taler om at "møde mennesket, hvor det er". Det lyder så banalt, men det er ikke helt så banalt og slet ikke i praksis. Det handler jo om, at hjælperen skal underordne sig den, der skal hjælpes. At hjælperen skal forstå det, som den hjælpssøgende forstår. De ord viste os, at man ikke kunne sætte betingelser op for at give hjælp. Folk måtte have hjælp på det niveau, de nu engang var på. Dette gjaldt også, hvis de ønskede at fortsætte som stofbrugere. Så måtte man hjælpe dem med det, man kunne i den situation.'

Skadesreduktionens fadder

I rapporten introducerede de også for første gang i Danmark begrebet 'graderede målsætninger' som en forløber for det, der i dag kaldes 'skadesreduktion', og målene blev en del af den officielle politik på området. Hverken behandlingsinstitutionerne eller de amtslige centerledere, der stadig havde stoffrihed som det eneste og absolutte mål i behandlingen, tog imod rapporten med kyshånd. Peter Ege var ikke en populær skikkelse, da han turnerede rundt i landet for at holde oplæg om rapportens konklusioner og nye retningslinjer.

'Centerlederne producerede endog en modrapport, der dog aldrig fik nogen gang på jord. Både tidsånden, de misbrugsfaglige argumenter og den begyndende AIDS-epidemi understregede vigtigheden af at hjælpe stofbrugere til ikke at blive smittet og til ikke at smitte andre, så der var ingen vej uden om. Det var efterhånden åbenlyst nødvendigt at arbejde med andre mål for behandling end alene stoffrihed, og omstillingerne gik i gang rundt omkring i landet - i varierende tempo og med vekslende resultater.'

Tag det roligt og brug fornuften

Det var ikke sidste gang, at Peter Ege gik forrest med forandringer. Når andre har skreget højt og advaret mod lempelser og brugerindflydelse, er han gået forrest med opfordringer til at bevare roen og har køligt modargumenteret med forskningsresultater, som viste, at der ikke var den store grund til bekymring. Ligesom han heller ikke er tilhænger af at gøre tingene sværere, end de er. I starten af halvfemserne, hvor han blandt andet var ansat på rådgivnings- og behandlingscentret Brydehuset under Københavns Amt, gik der ligefrem sport i metadonen.

'Ret hurtigt blev jeg træt af de evindelige diskussioner mellem pædagoger og klienter om metadondoser. Ned eller op. Op eller ned. Konstant og hele tiden. Det kom til at fylde alt for meget.

Jeg udtrykte ofte, at jeg fandt livet for kort til at diskutere, om en klient skulle have 10 ml mere eller mindre. Da var det, at jeg fandt på, at vi kunne spille billard om det, og den metode havde klienterne stor respekt for.

Det var sgu fair, syntes de. Jeg kunne få fred mindst en måned efter en sejr. Og da jeg vandt de fleste gange, brokkede pædagogerne sig heller ikke. Anvendt pædagogik vil jeg kalde det.'

Han holder stadig på, at man i det hele taget skal stræbe efter at bruge fornuften til ikke gøre tingene sværere, end de er. For år siden handlede det om de indsatte i fængslerne. Hvis der var brug for uddeling af rene sprøjter i fængsler og på behandlingssteder for at undgå smitte, skulle der da bare uddeles sprøjter. Når man fandt ud af, at stort set alle brugere var smittede med leverbetændelse, skulle der da sættes ind med det samme. Hvis kontrolpolitik skader mere end den gavner, skal den afskaffes. Hvis der er brug for heroinbehandling, skal der ydes heroinbehandling. Hvis det viser sig, at optagelseskriterier er for skræppe i forhold til målgruppen, skal de lempes hurtigst muligt. Og alt sammen gerne uden, at årelange diskussioner skal gå forud.

Heldigvis fik han med årene så meget viden og erfaring, at han siden 90'erne ikke har været til at komme uden om, når der skulle nedsættes arbejds- og ekspertgrupper inden for stofområdet. Peter Ege har her fået

rig lejlighed til at fremføre sine meninger og præge sine omgivelser i retning af en mere human tilgang til stofbrug og stofbrugere. Både i København og på landsplan.

Brugernes mand

Den bruger- og behovsorienterede sti, som Peter Ege begyndte at betrede på børneafdelingen på Rigshospitalet, er med årene blevet en hovedvej i dansk rusmiddelpolitik og er en fortaler for så få restriktioner som muligt. Siden heroinbehandling blev indført, har han talt for lempelse af strenge krav og kriterier for behandlingen samt en udvidelse af tilbuddet til også at omfatte rygeheroin og ikke kun det intravenøse brug. Heller ingen inden for området er i tvivl om, hvad han mener om den fortsatte kriminalisering af rusmidler og stofbrugere. I hans bevidsthed bør den ophøre straks, og det kan kun gå for langsomt. Allerede i 1990 talte han offentligt for legalisering af Cannabis, og han mener: 'Hvorfor skal det stoppe der?' Så mange rusmidler som muligt bør efter Peter Eges mening legaliseres. Af helt pragmatiske årsager: Rusmidlerne er kommet for at blive, og brugerne tager dem - lige meget, hvor forbudte de er. Legalisering vil frigøre ressourcer til andre opgaver i politiet, det vil være nemmere at gå i behandling, og en masse mennesker vil ikke blive stemplet og udstødt. Det må være folks eget ansvar, hvad de tager af stoffer - behandlingssystemets opgave er at stå klar, når de har brug for hjælp. Og at hjælpe dem på deres præmisser. ■

Noter

1. Dag- og Døgncentret var et nystartet privat behandlingstilbud, der varetog stort set al misbrugsbehandling for Københavns Kommune.
2. Kontaktcentret, hvor Peter Ege arbejdede som konsulent, var en selvstændig enhed under Dag- og Døgncentret, hvor der ikke var nogen behandling, men man tog imod de unge, bød på kaffe og motiverende snak.

Peter Eges bog: 'Stofproblemer – og hvordan man løser dem' udkom den 5. februar 2018 på Reitzels Forlag.